

Priemyselná revolúcia

Metodický list

Téma:

Zmeny v 19. storočí a ich dopad na vývin umenia

Vhodné pre:

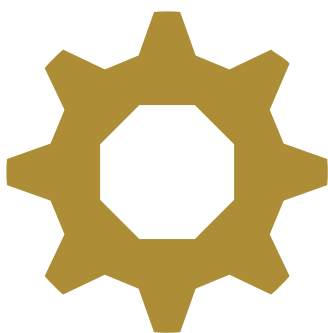
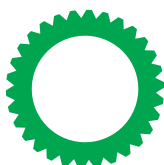
2. stupeň ZŠ, predmet: výtvarná výchova

Cieľ:

Zoznámiť žiakov/žiačky s vývojom umenia a zmenami, ktoré sa udiali v 19. storočí na území Slovenska. Sledovanie dopadu zmien na spoločnosť, umenie a podnikanie. Prepojenie a začlenenie umenovednej témy do obsahu ďalších vyučovacích predmetov.

Medzipredmetové vzťahy:

dejepis, fyzika, technika a prierezová téma: regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra

Oddelenie galerijnej pedagogiky SNG

Pripravila: Michaela Kováčová

Jazyková korektúra: Miroslava Plesníková, Luďka Kratochvílová

Grafický dizajn: Kristína Uhráková

Web: <https://linktr.ee/edu.SNG>

Metódy a ciele práce:

1. Úvodná aktivita: Obdobie 19. storočia

- Využitie na **ktoromkoľvek predmete**
- **Metóda práce:** brainstorming
- **Cieľ:** zistiť rozsah znalostí a pripraviť podklad pre nové informácie
- **Časová dotácia:** 15 minút

2. Životný štýl

Námet na aktivitu: Forma nie je norma

- Prepojenie **s dejepisom**
- **Metóda práce:** kresba
- **Cieľ:** uvedomiť si nadväznosť umeleckého vývoja na technologický vývoj
- **Časová dotácia:** 30 minút

3. Technológia

A. Námet na aktivitu: Plynulé nahrádzanie

- Prepojenie **s dejepisom** a prierezovou témou **regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra**
- **Metóda práce:** úvaha, rozhovor
- **Cieľ:** uvedomiť si rýchlosť a potrebnosť technologického vývoja
- **Časová dotácia:** domáca úloha, čas vyhodnotenia: 20 minút

Rozšírenie aktivity: Majstrovanie v dielni

- Prepojenie **s technikou**
- **Metóda práce:** plánovanie, tvorba, zhodnotenie
- **Cieľ:** pochopenie procesu tvorby, práca s nástrojmi
- **Časová dotácia:** domáca príprava a 3 vyučovacie hodiny

B. Námet na aktivitu: Má remeslo zlaté dno?

- Prepojenie **s dejepisom** a prierezovou témou **regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra**
- **Metóda práce:** čítanie s porozumením, analýza a sumarizácia

Priemyselná revolúcia

Metodický list

- **Ciel:** pochopiť špecifiká remeselnej a sériovej výroby
- **Časová dotácia:** 40 minút

4. Maliarstvo

A. Námet na aktivitu: Skúsenosť s plenérom

- **Metóda práce:** malba
- **Ciel:** vyskúšať si dva spôsoby tvorby
- **Časová dotácia:** 1 vyučovacia hodina

Rozšírenie aktivity: Optické zmeny okolo nás

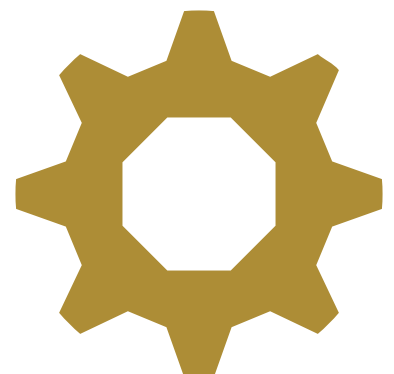
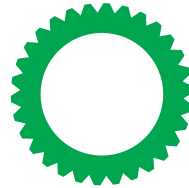
- Prepojenie s **fyzikou**
- **Metóda práce:** pozorovanie
- **Ciel:** zistiť ako sa mení pozorovaný objekt na základe fyzikálnych javov
- **Časová dotácia:** domáca úloha a čas vyhodnotenia: 20 minút

B. Námet na aktivitu: Spoznaj tvorbu umelcov 19. storočia – exkurzia

- Prepojenie s prierezovou témou **regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra**
- **Metóda práce:** analýza a syntéza
- **Ciel:** oboznámiť sa s umeleckými žánrami, ktoré boli zastúpené v 19. storočí na našom území a z akého dôvodu
- **Časová dotácia:** 1 vyučovacia hodina/online verzia 20 minút

5. Reflexia : Metóda šiestich klobúkov

- Využitie na **ktoromkoľvek predmete**
- **Metóda práce:** práca v skupinách, analýza
- **Ciel:** vidieť tému ako celok a vedieť rozlíšiť rôzne úrovne nazerania na ňu
- **Časová dotácia:** 15 minút

ŠTUDIJNÉ PODKLADY A NÁMETY:

1. Úvodná aktivita: Obdobie 19. storočia

NÁMET NA AKTIVITU

→ VYUŽITIE NA KTOROMKOĽVEK
PREDMETE

ÚVOD K AKTIVITE:

Brainstorming umožňuje zistiť rozsah znalostí z viacerých oblastí a pripravuje podklad pre nové informácie.

POMÔCKY:

- vytlačené a rozstrihané kartičky, ktoré nájdete na poslednej strane metodického listu, v prípade online výučby môžete pracovať so zdieľaním obrazovky

AKTIVITA

- Každý žiak/žiačka si vytiahne jednu kartičku z balíčka. Úlohou je rozhodnúť sa a zdôvodniť, či predmety boli alebo neboli vynájdené v 19. storočí. Okrem toho sa na kartičkách nachádzajú aj ďalšie doplňujúce pojmy, o ktorých sa majú žiaci/žiačky rozhodnúť, či sa viažu na obdobie 19. storočia, alebo nie.
- Počas aktivity je možné žiakov/žiačky dopĺňať a diskutovať o daných veciach. Kartičky je možné zostaviť aj do mapy pojmov, prípadne ich doplniť aj informáciami, ktoré na kartičkách chýbali.

2. Životný štýl

NÁMET NA AKTIVITU: FORMA NIE JE NORMA

→ DEJEPIS

ÚVOD K AKTIVITE:

V 19. storočí bolo Slovensko súčasťou monarchie – Uhorska, neskôr Rakúsko-Uhorska. Spoločnosť bola rozdelená podľa postavenia. Vo vyššej spoločnosti bola populárna salónna kultúra, pestovanie rodinných vzťahov a budovanie i skrášľovanie domova. Práve umelecké predmety poukazovali na postavenie rodiny, preto bolo dôležité dbať na výber úžitkových

predmetov, ktoré sa ocitli v domácnosti ako nábytok, keramické dekorácie, jedálenské súpravy, poháre, príbory, svietniky či hodiny.

POMÔCKY:

- vytlačená farebná reprodukcia vo formáte A4, priesvitná fólia formátu A4, tenšia centروفixka

AKTIVITA

- Vyberte si jedno z diel z obdobia 19. storočia:

- Na vytlačenú reprodukciu predmetu si položte priesvitnú fóliu a skúste na ňu nakresliť zjednodušenú verziu tohto predmetu bez ozdobných prvkov. Pri nábytku môžete zmeniť dispozíciu na jednoduchšiu. Urobte si poznámky o zmene farebnosti, materiálu či námetu na predmete.
- Počas dištančnej výučby môžete reprodukciu zdieľať na obrazovke a nechať žiakov/žiačky kresliť priamo do nej.

✎ VYHODNOTENIE:

Tvarové redukcie, zjednodušenie či úbytok výzdobných prvkov na úžitkových predmetoch i nábytku, ktoré ste si vyskúšali, boli spôsobené v dôsledku založenia tovární a prechodu na sériovú výrobu predmetov. Vznikla estetika racionálnych, geometrických až strohých foriem, zdôrazňujúca funkciu predmetu, ktorá nastolila cestu vývoja k moderne. V 19. storočí sa rozvinul nový spôsob života, prezentujúci stredný prúd spoločnosti – biedermeier, ktorý pretrvával

v Uhorsku v rokoch 1815 – 1848, na území Slovenska až do roku 1860. Biedermeier je síce málo známy fenomén, no nie je v našich dejinách zanedbateľný. Porovnajte na záver predmety, s ktorými ste pracovali, s predmetmi z konca biedermeiera. Našli ste podobné riešenia aj vy?

Viac informácií nájdete na: <https://www.webumenia.sk/clanok/biedermeier>

3. Technológia

A. NÁMET NA AKTIVITU: PLYNULÉ NAHRÁDZANIE

→ DEJEPIS A PRIEREZOVÁ TÉMA: REGIÓNÁLNA VÝCHOVA A TRADIČNÁ ĽUDOVÁ KULTÚRA

ÚVOD K AKTIVITE:

Priemyselná revolúcia prenikla na naše územie až v 2. polovici 19. storočia. Sprievodným javom bol prechod od ručnej manufaktúrnej výroby k strojovej výrobe v továrňach, čo zapríčinilo rýchlejší rozvoj nových vynálezov, priemyslu a industrializácie. Parné stroje nahradili vo veľkej miere človeka ako pracovnú silu a boli využité aj pri skonštruovaní nových dopravných prostriedkov.

AKTIVITA NA DOMA

- Aké prístroje využívate vo vašom živote najčastejšie? Porozmýšľajte, ktoré spotrebiče už príliš nevyužívate a prečo. Opýtajte sa aj vašich rodičov či starých rodičov, aké predmety používali predtým, ako ich nahradili novšie.

NÁSLEDNÁ DISKUSIA:

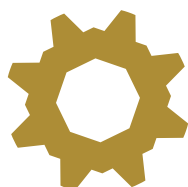
Ktoré spotrebiče už príliš nevyužívate vo vašej rodine a prečo?

VYHODNOTENIE:

Prístroje a predmety môžeme nájsť v zbierkach Slovenského múzea dizajnu, ktoré predmetom udeľuje novú funkciu – slúžiť ako umeleckohistorický artefakt, na ktorom môžeme sledovať vývin dizajnu a technologický pokrok. Pozrite sa, akým vývojom prešiel telefón.

TIP NA EXKURZIU:

Slovenské múzeum dizajnu

ROZŠÍRENIE AKTIVITY: MAJSTROVANIE V DIELNI → TECHNIKA

- Vynálezy vznikajú vtedy, keď človek zistí, že mu niečo chýba počas vykonávania nejakej činnosti, alebo by mohol urýchliť novým vynálezom nejaký proces. Skúste vylepšiť predmet, ktorý bežne používate, alebo vymyslíte úplne nový.
- Začnite analýzou, čo by ste mohli vylepšiť a čo prinesie takáto zmena. Zvážte aj náročnosť realizácie, použiteľný materiál či čas na výrobu. Porozmýšľajte nad viacerými nápadiami a vyberte najlepšiu. Naplánujte si proces výroby. Na záver zhodnoťte vašu prácu a výsledok.

B. NÁMET NA AKTIVITU: MÁ REMESLO ZLATÉ DNO?

→ DEJEPIS A PRIEREZOVÁ TÉMA: REGIÓNÁLNA VÝCHOVA A TRADIČNÁ ĽUDOVÁ KULTÚRA

ÚVOD K AKTIVITE:

Prvé slovenské podniky továrenského charakteru zakladali úspešní remeselníci, predstavitelia majetnejšej slovenskej inteligencie a Slováci, ktorí nadobudli kapitál a skúsenosti v zahraničí. Niektoré podniky sa v 80. a 90. rokoch 19. storočia rozrástli na moderné továrne a premenili sa na účastinárske spoločnosti. Sériová výroba konkurovala umelcom a remeselníkom, v dôsledku nižších výrobných cien a jednoduchšej dostupnosti tovaru cez katalógový predaj.

POMÔCKY:

- vytlačené alebo online dostupné texty, papier, pero

AKTIVITA

- Rozdeľte sa na tri skupiny a každá skupina si prečítajte o inom druhu výroby. Dostanete jeden článok o manufaktúrnom spracovaní výrobkov a druhý o továrenskej výrobe.
- Vytvorte spoločne tabuľku a do nej zaznamenajte pozitíva a negatíva remeselnej a sériovej výroby s ohľadom na prečítané a videné. Všimajte si, ako vyzerali predmety z továrenskej výroby a ako tie zhotovené remeselníkom. Pomôžte si otázkami: Pri ktorej výrobe bol predmet rýchlejšie zhotovený a prečo? Ktoré výrobky boli podľa vás drahšie? Ako sa zákazníci dozvedeli o výrobkoch? Bol výrobok z továrne rovnako kvalitný?

1. skupina - nábytkárstvo

Továrň Thonet, strany 38-46
Ľudový nábytok

2. skupina - keramikárstvo

Holíčska fajansa
Rozvoj keramiky na našom území

3. skupina - sklárstvo

Sklárne Novohradu
Sklárstvo na našom území

Zdroj: Roman Holec. Podnikatelia a podnikanie na Slovensku pred rokom 1918. Štúdia.

✍ VYHODNOTENIE:

Spoločne diskutujte o zistených pozitívach a negatívach oboch druhov výroby. Využite pri diskusii aj vaše osobné skúsenosti.

4. Maliarstvo

A. NÁMET NA AKTIVITU: SKÚSEŇ S PLENÉROM

ÚVOD K AKTIVITE:

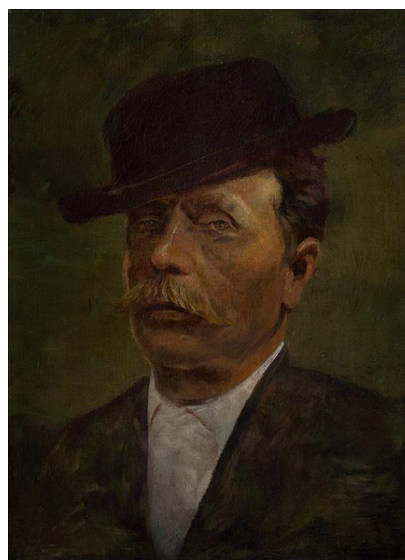
Priemyselná revolúcia a s ňou spojená výstavba miest a infraštruktúry spôsobila, že viacero umelcov/umelkýň sa z tohto dôvodu utiekalo do prírody. Vďaka tomu vznikol aj nový výtvarný žáner - plenérová maľba - maľovanie krajiny vo voľnej prírode. Dovedy vznikali len idylické zobrazenia krajiny, no teraz umelci a umelkyne vykročili do krajiny a maľovali realitu, ku ktorej patrili aj prirodzene sa vyskytujúce figúry pracujúcich ľudí.

Okrem toho začali umelci/umelkyne používať pri práci technologickú novinku - fotoaparát, ktorý im slúžil na zachytenie modelu alebo okamihu. Ten mohli potom namaľovať aj neskôr v ateliéri, či použiť ako inšpiračný zdroj pri tvorbe. Tento spôsob využíval aj maliar z nášho prostredia Ladislav Mednyánszky (1852 - 1919), ktorý spočiatku používal zakúpené fotografie, no od roku 1911 už aj vlastnoručne zhotovené snímky.

V prípade potreby môžete fotografie okopírovať prým tlačidlom do iného programu a vytlačiť si ich.

➤ Neznámy fotograf:
Fotografia sedliaka, cca 1890, AVU SNG, fond Strážky

➤ Ladislav Mednyánszky:
Starší muž s fúzikmi, cca 1890, SNG

➤ Neznámy fotograf: Vinica, 1890 - 1895, AVU SNG, fond Strážky

➤ Ladislav Mednyánszky:
Vinica, 1890 - 1895, SNG

POMÔCKY:

- podložka, temperové/akrylové farby, štetce, voda, 2 výkresy, fotoaparát (stačí mobil)

AKTIVITA

- Pohodlne sa usadíte pred okno, ak máte možnosť ísť von, využite ju. Najprv sa zadívajte na krajinu a odfotografujte ju. Potom fotoaparát odložte a staňte sa súčasťou krajiny. Pozorujte ju. Vašou úlohou teraz bude vytvoriť maľbu krajiny. Skúste zaznamenať aj predmety a javy, ktoré sú v pohybe. Nie je dôležitá vaša maliarska zručnosť, ale schopnosť zachytiť to, čo sa deje.
- Potom sa pokúste o druhú maľbu, len s pohľadom na krajinu na fotografii. Obráťte sa krajine chrbtom, aby vás nerozptyľoval pohľad na ňu.

✍ VYHODNOTENIE:

- Ako ste postupovali pri malovaní prvého a druhého námetu? Ktorý spôsob vám viac vyhovoval a prečo? Ktorá maľba bola pre vás ťažšie zachytiteľná? Aké pocity ste zažívali pri jednotlivých maľbách? Vedeli ste sa do krajiny vcítiť aj cez fotografiu?
- Vynález farieb v tubách spôsobil revolúciu v umení. Dovedy museli umelci farby namiešavať v ateliéri a po nanosení na plátno dlho schli. S príchodom farieb v tubách mohli umelci malovať priamo v exteriéri. Zachytiť unikajúci okamih, ktorý niekedy pomáhal zvečniť aj fotoaparát.

POZRITE SI VIAC:

Kolekcia plenárových malieb

Tvorba Ladislava Mednyánszkeho

Tip na exkurziu: Stála expozícia Ladislava Mednyánszkeho v kaštieli v Strážkach

ROZŠÍRENIE AKTIVITY:**OPTICKÉ ZMENY OKOLO NÁS****→ FYZIKA**

- Vyberte si na pozorovanie jeden predmet z krajiny, napríklad strom, sochu, hojdačku či kopec, a všimajte si počas dňa zmeny farieb na tomto predmete a jeho okolí. Svoje pozorovania si zaznačte na papier. Môžete viesť skratkovitú formu zápisu, priamo s časovými údajmi.

✍ VYHODNOTENIE:

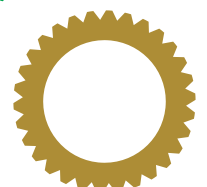
- Mali predmety počas celého dňa rovnakú farbu? Aké javy vplývali na ich zmenu? Aké pocity vám navodzovali predmety v rôznych fázach dňa?
- Už Leonardo da Vinci si všimol, že priestor medzi pozorovateľom a predmetom, na ktorý sa pozerá, nie je úplne prázdny – vyplňa ho vzduch, ktorý ovplyvňuje to, ako vec vidíme. Čím je objekt ďalej, tým jeho farby vidíme menej výrazne. Tento jav da Vinci nazval vzdušnou perspektívou. Preto napríklad hory v pozadí jeho obrazov majú svetlo-modrú alebo tyrkysovú farbu, hoci v skutočnosti sú hnedé alebo zelené. Až neskôr sa zistilo, že tento jav spôsobuje vlhkosť a drobné častičky prachu vo vzduchu. Svetlo má taktiež vplyv na videnie predmetov, keďže je nositeľom farieb. V závislosti od množstva dopadnutého svetla na predmet sa mení aj jeho farebnosť.

B. NÁMET NA AKTIVITU:**SPOZNAJ TVORBU UMELCOV 19. STOROČIA****→ PRIEREZOVÁ TÉMA: REGIONÁLNA VÝCHOVA A TRADIČNÁ ĽUDOVÁ KULTÚRA****AKTIVITA**

- Zájďte na exkurziu do najbližšej galérie, ktorá vystavuje diela z 19. storočia, alebo využite digitálnu galériu [Web umenia](#), nastavte časové rozpätie rokov 1800 – 1900 a zakliknite pole "len s obrázkom".
- Popozerajte si diela a zistite, aké umelecké žánre boli preferované na území Slovenska v 19. storočí.

VYHODNOTENIE:

- Aké žánre boli preferované na našom území? Diskutujte o tom, prečo boli preferované na našom území práve tieto žánre, aj na základe predošlých vedomostí o 19. storočí
- Tip na rozšírenie aktivity: Vyskúšajte aj oba varianty zhliadnutia umeleckých diel.
- Následná diskusia: Aký je rozdiel zážitku pri videní diela v digitálnej podobe a naživo?

5. Reflexia: Metóda šiestich klobúkov

→ VYUŽITIE NA KTOROMKOĽVEK PREDMETE

Rozdeľte žiakov/žiačky na šesť skupín. Úlohou každej skupiny bude analyzovať obdobie 19. storočia z iného hľadiska.

1. skupina

modrý klobúk sleduje vývoj udalostí

2. skupina

zelený klobúk sleduje inovácie a riešenia

3. skupina

biely klobúk zbiera pravdivé fakty

4. skupina

žltý klobúk sleduje prínos

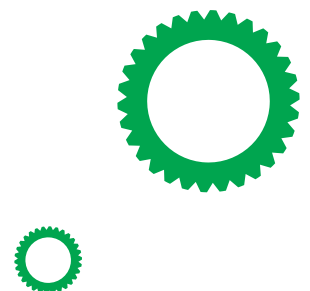
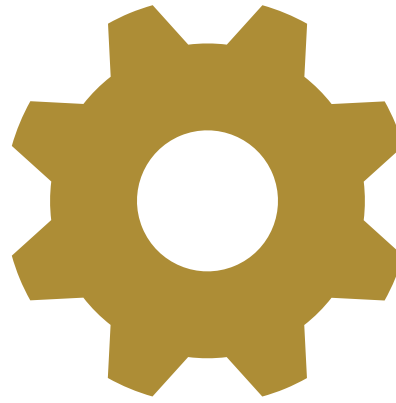
5. skupina

červený klobúk zbiera pocity a emócie

6. skupina

čierny klobúk sleduje hrozby

Na záver si spoločne vyhodnoťte tému ako celok.

MÁRIA TERÉZIA	KRÁĽ SLNKO
ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA	ELEKTROMOTOR
ĽUDOVÍT ŠTÚR	VÝSTAVBA PANELOVÝCH DOMOV
1. SVETOVÁ VOJNA	DYNAMIT
VLAKOVÁ DOPRAVA	KNÍHTLAČ
PRVÝ FILM	GRAMOFÓN
TELEGRAF	VEĽKÁ FRANCÚZSKA REVOLÚCIA
LETECKÁ DOPRAVA	ŠIJACÍ STROJ
VÝSTAVBA TOVÁRNÍ	MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK
TELEVÍZOR	AUTOMOBIL
FOTOAPARÁT	KOMPAS
VODNÝ MLYN	RÖNTGEN
PARNÍK	KLAVÍR
DELO	ŽIAROVKA
BUDOVANIE MIEST	PADÁK